

การพัฒนารูปแบบกิจกรรมจิตอาสาวิถีพุทธของเยาวชนแบบมีส่วนร่วมของ ภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่

A Collaborative Model of Buddhist Youth Volunteer Activities for Sustainable Environmental Development in Phrae Province

ฉวีวรรณ สุวรรณภา¹, นพรัตน์ รัตนวงศ์², เขมิกา วรธีรฉุฒิกุล³, สุพจน์ แก้วไพฑูรย์⁴
Chaweewan Suwannabha¹, Nopparat Rattanawong², Khemika Varitwutthikul³,
Supot Keawphaitoon⁴

วิทยาลัยสงฆ์แพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹,
วิทยาลัยสงฆ์แพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย²,
วิทยาลัยสงฆ์แพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย³,
วิทยาลัยสงฆ์แพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย⁴

Phrae Buddhist College, Mahachulalongkomrajavidyalaya University¹,
Phrae Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University²,
Phrae Buddhist College, Mahachulalongkomrajavidyalaya University³,
Phrae Buddhist College, Mahachulalongkomrajavidyalaya University⁴

*Corresponding Author Email: Wee_mcu@hotmail.com

(Received: Oct 24, 2025; Revised: Dec 3, 2025; Accepted: Dec 8, 2025)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมจิตอาสาวิถีพุทธของเยาวชนแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม พื้นที่ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ ชุมชนบ้านทุ่งศรี ชุมชนบ้านเหมืองหม้อ ชุมชนบ้านปิน โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวมทั้งหมด 25 รูป/คน ประกอบด้วย แกนนำเยาวชนจำนวน 9 คน ผู้นำชุมชน/ผู้แทน จำนวน 3 คน ผู้ปกครองแกนนำเยาวชน จำนวน 6 คน. ผู้ปฏิบัติงานด้านศาสนา จำนวน 3 รูป ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้แทน จำนวน 2 คน นักวิชาการด้านการศึกษา จำนวน 2 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in- depth Interviews) และแบบสนทนากลุ่ม (Focus groups Discussion) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบกิจกรรมจิตอาสาประกอบด้วย 3 ด้านหลัก ได้แก่ 1. การกำจัดขยะและการพัฒนานวัตกรรมจัดการขยะชุมชนจนเกิดต้นแบบ ชุมชนอยู่พอดิ มีพอใช้ ใจเป็นสุข 2. การจัดการพื้นที่สาธารณะโดย

ความร่วมมือของประชาชน และหน่วยงานภาครัฐเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างยั่งยืน และ 3. การเพิ่มพื้นที่สีเขียวตามแนวคิด BCG Model เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสีเขียว และชุมชนคาร์บอนต่ำ กิจกรรมจิตอาสาของเยาวชนสะท้อนพฤติกรรมในสามมิติ ได้แก่ การช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละต่อสังคม และความมุ่งมั่นพัฒนา ซึ่งล้วนส่งผลให้เยาวชนมีจิตสำนึกพลเมืองดีตามแนวคิดพุทธจิตอาสา และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างสมดุลและยั่งยืน

คำสำคัญ: กิจกรรมอาสาวิถีพุทธ; ภาศีเครือข่าย; เยาวชน; สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

Abstract

The qualitative study aimed to explore the existing forms of Buddhist-oriented youth volunteer activities through participatory collaboration with network partners for sustainable environmental development in Phrae Province. The data were gathered from 32 key informants using in- depth Interviews, consisting of 2 youth leaders, 4 executive or representative of local administrative organization, 4 community leaders, 3 youth leader parents, 3 religious practitioners, 2 education scholars, 1 representative from Phrae Provincial Child and Youth Council, 3 leaders of youth volunteer work, and 1 religious scholar. They were selected by purposive sampling method. The research instrument were in- depth Interviews, focus groups discussion, and field work. The data were analyzed using content analysis.

The findings were as follows:

The existing forms of volunteer activities consist of three major aspects: 1. Waste disposal, community garbage management innovations, and the prototype community model of ‘Sufficient Living, Adequate Resources, and Well-Being’; 2. Public space management through collaboration between community members and government agencies to ensure sustainable shared use; and 3. Expanding green spaces based on the BCG (Bio-Circular-Green) model to promote a green economy and low-carbon community. Youth volunteer activities reflect three behavioral aspects: altruistic assistance, social sacrifice, and developmental determination, which contribute to the cultivation of civic consciousness according to Buddhist volunteerism, resulting in balanced and sustainable community development.

Keyword: Buddhist-oriented volunteer activities; Partnership; Youth; Sustainable environment

บทนำ

ปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันเป็นวิกฤตการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในทุกระดับทั้งในระดับโลก ระดับชาติ และระดับชุมชน ซึ่งมีสาเหตุสำคัญมาจากการขาดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง ตลอดจนทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (Wainwright et al., 2021: 150) ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ และทักษะในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากองค์ความรู้ และทักษะดังกล่าวเป็นพื้นฐานในการสร้างกระบวนการคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจที่นำไปสู่การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังเสริมสร้างการตระหนักรู้ และจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้แก่ประชาชนทุกภาคส่วน ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในมิติสิ่งแวดล้อมจึงมิได้เป็นเพียงการเพิ่มพูนองค์ความรู้ และทักษะ แต่ยังเป็นการสร้างพฤติกรรมใหม่ที่สะท้อนถึงจิตสำนึก และความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และสังคม อันนำไปสู่การป้องกัน และแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืน (Campos, 2024: 377)

จังหวัดแพร่เป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ทั้งป่าไม้ และพื้นที่เกษตรกรรม แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคม ส่งผลให้ต้องเผชิญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชน เช่น ปัญหามลพิษทางอากาศจากการเผาเพื่อเกษตรกรรม ขยะมูลฝอยในชุมชน การใช้สารเคมีทางเกษตรกรรมที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพดิน และน้ำ ตลอดจนการเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ (กมลวรรณ ผักฝ้าย, 2566: 45-59) ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิต และเศรษฐกิจของประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะชุมชนในท้องถิ่นที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในจังหวัดแพร่ไม่สามารถดำเนินการได้โดยหน่วยงานภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเยาวชนซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญในอนาคต และเป็นช่วงวัยที่สามารถปลูกฝังจิตสำนึกด้านการตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้ง่าย อีกทั้งเยาวชนมีบทบาทสำคัญ และศักยภาพในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่เหมาะสมทางด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมสู่ครอบครัว และชุมชน ดังนั้น การส่งเสริมให้เยาวชนมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งต่อองค์ความรู้ และประสบการณ์ไปยังรุ่นต่อไปจึงเป็นการลงทุนที่คุ้มค่า เพราะเยาวชนเป็นกำลังสำคัญในการสร้างสรรค์นวัตกรรม ความคิดริเริ่ม และการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต (UNICEF Thailand, 2025: 22)

การส่งเสริมให้เยาวชนมีคุณธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจิตอาสา เป็นกลยุทธ์สำคัญในการพัฒนาพฤติกรรมที่ตระหนักถึงความสำคัญของการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในจังหวัดแพร่ การปลูกฝังจิตอาสาช่วยสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการป้องกัน ปินฟู และดูแลทรัพยากรธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้การพัฒนาจิตอาสายังช่วยเสริมองค์ความรู้ ทักษะ และความสามารถของเยาวชนในการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และสร้างนวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้เยาวชนสามารถถ่ายทอดแนวคิดและพฤติกรรมที่เหมาะสมไปสู่ครอบครัว ชุมชน และสังคมอย่างยั่งยืน (พวงผกา จินดาวงศ์, 2561) การพัฒนากิจกรรมจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายจึงเป็นกลไกสำคัญ

ในการสร้างพื้นที่ เรียนรู้และปฏิบัติที่เชื่อมโยงความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมกับหลักสูตรทางพุทธศาสนา ส่งผลให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ และสามารถขยายผลกิจกรรมเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในชุมชนและจังหวัดแพร่ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ชุมชนตำบลทุ่งศรี ชุมชนเหมืองหม้อ และชุมชนบ้านปิน จังหวัดแพร่ เป็นชุมชนต้นแบบด้านการสร้างเยาวชนจิตอาสา เนื่องจากมีกิจกรรม และโครงการที่ส่งเสริมให้เยาวชนมีส่วนร่วมในงานสาธารณะ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ทั้งการจัดกิจกรรมจิตอาสา การรณรงค์ด้านสิ่งแวดล้อม และการปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชน ส่งผลให้เยาวชนในพื้นที่ดังกล่าวมีความรับผิดชอบต่อสังคม และชุมชน สามารถถ่ายทอดพฤติกรรมที่เหมาะสมด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมไปสู่ครอบครัว และชุมชนอื่น ๆ ได้ แม้ว่าชุมชนดังกล่าวจะมีจุดเด่นด้านจิตอาสาของเยาวชน แต่การดำเนินกิจกรรมยังมีข้อจำกัด ได้แก่ ด้านทรัพยากร และงบประมาณ เนื่องจากบางกิจกรรมต้องใช้งบประมาณสูง และหน่วยงานในท้องถิ่นไม่สามารถดำเนินการได้เพียงลำพัง ประการที่สองคือ ความต่อเนื่องของกิจกรรมจิตอาสา เนื่องจากเยาวชนมีข้อจำกัดด้านเวลา เช่น การศึกษา และกิจกรรมของสถานศึกษา จึงทำให้บางโครงการไม่สามารถดำเนินได้ต่อเนื่องตามแผนที่วางไว้ ประการที่สาม คือ ข้อจำกัดด้านความรู้ และทักษะเฉพาะด้านของเยาวชน และชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงลึก และประการสุดท้ายคือ ข้อจำกัดด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ข้อจำกัดทั้งหมดนี้ทำให้การพัฒนา กิจกรรมจิตอาสาในระดับชุมชนขาดความต่อเนื่อง และไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

จากที่กล่าวมา จังหวัดแพร่เผชิญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ทั้งการจัดการขยะ น้ำเสีย การฟื้นฟูพื้นที่สีเขียว และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของชุมชน และความยั่งยืนของระบบนิเวศ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน โดยเฉพาะเยาวชนซึ่งมีศักยภาพในการเรียนรู้ ปรับตัว และถ่ายทอดคุณค่าการอนุรักษ์ไปสู่ชุมชน ซึ่งชุมชนทุ่งศรี เหมืองหม้อ และบ้านปิน เป็นพื้นที่ศึกษาที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนารูปแบบกิจกรรมจิตอาสาวิถีพุทธของเยาวชนแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย เนื่องจากมีเยาวชนที่ตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมและมีประสบการณ์ตรงในการจัดการ เช่น การลดและคัดแยกขยะ การปลูกและดูแลพื้นที่สีเขียว และการฟื้นฟูชุมชน นอกจากนี้ ชุมชนยังมีภาคีเครือข่ายที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ ทั้งโรงเรียน หน่วยงานท้องถิ่น และองค์กรชุมชน ทำให้สามารถบูรณาการความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมกับหลักสูตรทางพุทธศาสนาได้อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันยังขาดรูปแบบกิจกรรมจิตอาสาที่รวมเอาการมีส่วนร่วมของเยาวชน ภาคีเครือข่าย และการเรียนรู้เชิงสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมจิตอาสาวิถีพุทธจึงมีความสำคัญเพื่อสร้างต้นแบบกิจกรรมที่ยั่งยืน และสามารถขยายผลไปสู่ชุมชนอื่น ๆ ในจังหวัดแพร่ ได้อย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมจิตอาสาวิถีพุทธของเยาวชนแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับจิตอาสา

1.1 ทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs Theory)

มาสโลว์ (Maslow, 1970) อธิบายว่าแรงจูงใจของมนุษย์เกิดจากความต้องการ (Needs) ที่มีลำดับขั้นจากพื้นฐานไปสู่ขั้นสูงสุด 5 ระดับ ได้แก่ ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) ความต้องการทางสังคม (Social Needs) ความต้องการได้รับการยกย่อง (Esteem Needs) และ ความต้องการบรรลุศักยภาพของตนเอง (Self-Actualization Needs) การเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาสะท้อนถึงความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ เนื่องจากเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงการใช้ศักยภาพของตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม อีกทั้งกิจกรรมจิตอาสายังสามารถตอบสนองต่อความต้องการในระดับอื่น ๆ ได้ เช่น การสร้างสัมพันธภาพทางสังคม ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และการได้รับการยอมรับจากผู้อื่น

1.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura's Social Learning Theory)

แบนดูรา (Bandura, 1986) เสนอว่า พฤติกรรมของมนุษย์ส่วนใหญ่เป็นผลจากกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม โดยเฉพาะการเรียนรู้จากการสังเกต (Observational Learning) และการเลียนแบบแบบอย่าง (Modeling) ซึ่งหมายความว่าบุคคลสามารถเรียนรู้พฤติกรรมใหม่ ๆ ได้จากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่นโดยไม่จำเป็นต้องมีการเสริมแรงโดยตรง ในบริบทของจิตอาสา การที่เยาวชนหรือประชาชนได้เห็นแบบอย่างของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ เช่น ครู พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน หรือบุคคลต้นแบบในสังคม ย่อมมีแนวโน้มที่จะซึมซับคุณค่าแห่งการเสียสละและนำไปสู่การเลียนแบบพฤติกรรมจิตอาสาในชีวิตจริง การสื่อสารเชิงบวกและการยกย่องผู้มีจิตอาสาในสังคมยังมีผลเสริมแรงทางอ้อม (Vicarious Reinforcement) ทำให้พฤติกรรมจิตอาสาแพร่กระจายและกลายเป็นบรรทัดฐานทางสังคม การประยุกต์ใช้ทฤษฎีนี้ในการส่งเสริมจิตอาสาจึงอยู่ที่การสร้างแบบอย่างที่ดีและการใช้กลไกทางสังคมในการกระตุ้นให้บุคคลเรียนรู้พฤติกรรมจิตอาสาผ่านการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

1.3 แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)

องค์การสหประชาชาติ (United Nations, 2015) ได้นำเสนอแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่กระทบต่อความสามารถของคนรุ่นอนาคตในการตอบสนองความต้องการของตนเอง แนวคิดนี้ประกอบด้วย 3 มิติหลัก ได้แก่ มิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม กิจกรรมจิตอาสามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืนในมิติสังคมและสิ่งแวดล้อม เพราะจิตอาสาเป็นกลไกที่ช่วยสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาชุมชน และเสริมสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เอื้อต่อความร่วมมือในระยะยาว เช่น กิจกรรมปลูกป่า รมณรงค์ลดขยะ หรือส่งเสริมคุณภาพชีวิตของกลุ่มเปราะบาง การมีจิตอาสาจึงไม่เพียงแต่สร้างประโยชน์เฉพาะหน้า แต่ยังเป็นการสร้างรากฐานของสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืนในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development

Goals: SDGs) โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 11 เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน และเป้าหมายที่ 13 การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

จากแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับกิจกรรมจิตอาสาสามารถสรุปได้ว่า การส่งปลูกฝังพฤติกรรมจิตอาสาแก่เยาวชนต้องอาศัยทั้งแรงจูงใจ การเรียนรู้ทางสังคม และเป้าหมายร่วมเพื่อพัฒนาสังคมอย่างมั่นคง และยั่งยืน เนื่องจากพฤติกรรมจิตอาสาเป็นการตอบสนองความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ในการบรรลุศักยภาพตนเอง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อได้รับการยอมรับจากสังคม และตัวอย่างที่ดีของผู้ที่มีจิตอาสาสามารถส่งผลให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ และเลียนแบบพฤติกรรมจิตอาสาได้โดยไม่ต้องมีแรงเสริมโดยตรง

2. แนวคิดเกี่ยวกับเยาวชนจิตอาสา

เยาวชนจิตอาสา หมายถึง เยาวชนที่อาสาทำกิจกรรมเพื่อสังคมและชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การช่วยเหลือผู้อื่น การบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม และการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ กิจกรรมจิตอาสา มีหลากหลายรูปแบบ เช่น การดูแลผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส การส่งเสริมการศึกษา การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หรือการเข้าร่วมโครงการสาธารณประโยชน์ในชุมชน นอกจากนี้ ยังมีโครงการต่าง ๆ ที่ส่งเสริมบทบาทและการมีส่วนร่วมของเยาวชนจิตอาสาในระดับชุมชนและโรงเรียน เช่น โครงการ นักศึกษาทำดี ของกระทรวงศึกษาธิการ และโครงการเยาวชนจิตอาสาของสภาการศึกษาไทย ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการสร้างเวทีให้เยาวชนได้ฝึกทักษะและความรับผิดชอบต่อสังคม

ในปัจจุบัน เยาวชนจิตอาสาได้รับความสนใจอย่างมากในงานวิจัยด้านสังคมศึกษาและพัฒนาชุมชน เนื่องจากพฤติกรรมจิตอาสาของเยาวชนสะท้อนถึงคุณลักษณะทางจริยธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคม และการพัฒนาศักยภาพของบุคคลในอนาคต (Smith & Johnson, 2021: 24) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตอาสาช่วยพัฒนาทักษะทางสังคม เช่น ความสามารถในการสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น และความเป็นผู้นำ (Lee, 2020: 56) นอกจากนี้ เยาวชนยังสามารถเรียนรู้ทักษะชีวิตที่สำคัญ เช่น การวางแผน การแก้ไขปัญหา และการตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งมีประโยชน์ทั้งต่อการศึกษา และการประกอบอาชีพในอนาคต คุณสมบัติ และคุณลักษณะที่สำคัญของเยาวชนจิตอาสา ได้แก่ 1) มีจิตสำนึกทางสังคม สามารถเข้าใจ และเห็นความสำคัญของปัญหาสังคม 2) มีความเต็มใจในการช่วยเหลือ ทำกิจกรรมด้วยความสมัครใจโดยไม่หวังผลประโยชน์ส่วนตน 3) อุทิศเวลาและกำลังใจ โดยลงมือทำจริง และต่อเนื่องเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม และ 4) มีความสามารถในการสร้างสรรค์ และร่วมมือ ทำงานร่วมกับผู้อื่นและใช้ความคิดสร้างสรรค์แก้ไขปัญหา

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของเยาวชนจิตอาสา สามารถจำแนกเป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ได้แก่ ค่านิยมส่วนบุคคล แรงจูงใจเชิงจิตสังคม และความเชื่อเกี่ยวกับความสำคัญของการช่วยเหลือผู้อื่น ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ การสนับสนุนจากครอบครัว โรงเรียน และชุมชน (Kumar & Singh, 2022: 116) การสนับสนุนจากครอบครัว เช่น การให้กำลังใจ และยกย่องการกระทำดีของเยาวชน มีส่วนช่วยสร้างแรงจูงใจให้เข้าร่วมกิจกรรม ในขณะเดียวกัน โรงเรียน และชุมชนสามารถออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสม และมีความต่อเนื่อง เพื่อสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่า และเพิ่มความพึงพอใจในการเป็นอาสาสมัคร อย่างไรก็ตาม แม้เยาวชนจิตอาสาจะมีแรงจูงใจในการทำกิจกรรม แต่หากขาดการสนับสนุน หรือกิจกรรมที่

เหมาะสม การมีส่วนร่วมของเยาวชนจิตอาสาถ้าไม่มีความต่อเนื่อง และไม่เกิดประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรม (Chen, 2021: 50) การที่เยาวชนจิตอาสาได้รับการตอบแทนทางสังคม เช่นการถูกชื่นชมจากสมาชิกในชุมชน หรือหน่วยงานต่าง ๆ สามารถช่วยกระตุ้นให้เยาวชนเกิดการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และเห็นคุณค่าของการมีจิตอา นอกจากนั้น วัฒนธรรมความกตัญญู การให้ความสำคัญกับชุมชน และศาสนาซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของสังคมไทย สามารถเป็นแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมอาสาของเยาวชน

จากการทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่าพฤติกรรมจิตอาสาของเยาวชนเป็นผลมาจากการผสมผสานของแรงจูงใจภายใน การเรียนรู้ทางสังคม และเป้าหมายของการพัฒนายั่งยืน การเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาเป็นการตอบสนองความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ในการบรรลุศักยภาพของตนเอง และสร้างคุณค่าให้แก่สังคม การปลูกฝังจิตอาสาเกิดขึ้นจากการสังเกต และเลียนแบบแบบอย่างที่ดีในสังคม ซึ่งช่วยให้เยาวชนพัฒนาเจตคติ และพฤติกรรมจิตอาสาผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยไม่ต้องมีแรงเสริมโดยตรง อีกทั้งกิจกรรมจิตอาสามีบทบาทสำคัญในการสร้างจิตสำนึก และการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการดูแลสิ่งแวดล้อม และสังคมอย่างยั่งยืน การส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนจากครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และภาคีเครือข่าย เพื่อเสริมแรงจูงใจ และสร้างเวทีให้เยาวชนได้พัฒนาทักษะทางสังคม ความรับผิดชอบ และคุณธรรม

3. แนวคิดจิตอาสาวิถีพุทธ

จิตอาสาวิถีพุทธ หมายถึง การทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมโดยมีหลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐานในการกำกับพฤติกรรม ความคิด และเจตคติของผู้ปฏิบัติ โดยมุ่งเน้นการให้โดยไม่หวังผลตอบแทน การช่วยเหลือผู้อื่นบนพื้นฐานแห่งเมตตา กรุณา และการสร้างประโยชน์สุขแก่สังคมอย่างยั่งยืน แนวคิดนี้เชื่อมโยงกับหลักธรรมสำคัญ เช่น พรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา), อิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา), สังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา) ซึ่งช่วยพัฒนาทั้งจิตใจ และพฤติกรรมของผู้ร่วมกิจกรรมให้เกิดความรับผิดชอบต่อสังคมและเกิดความสามัคคีภายในชุมชน

ในมุมมองพระพุทธศาสนา การทำความดีเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น (พระอรรถะ) ถือเป็นส่วนหนึ่งของหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ และบุญกิริยาวัตถุ ซึ่งส่งเสริมให้บุคคลทำความดีผ่านการให้ทาน ช่วยเหลือ สนับสนุนผู้อื่น และสร้างประโยชน์แก่ชุมชน (พระพรหมคุณาภรณ์, 2555) แนวคิดดังกล่าวช่วยหล่อหลอมให้เยาวชนมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีวินัย และเกิดแรงจูงใจภายใน (intrinsic motivation) ในการทำกิจกรรมเพื่อสังคมอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่เพียงทำเพราะคำสั่งหรือบังคับ แต่เป็นการทำด้วยความสุข ความเต็มใจ และความเข้าใจในความหมายของการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

นอกจากนี้ จิตอาสาวิถีพุทธยังเน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (experiential learning) ผ่านกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้ลงมือทำจริง สังเกตตนเอง และสะท้อนความคิด (reflection) ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธวิธีในการฝึกจิตให้เกิดปัญญา (De Silva, 2014) เมื่อเยาวชนได้ทำกิจกรรมจิตอาสาในบริบทของชุมชน เช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การช่วยเหลืองานสาธารณะ หรือกิจกรรมพัฒนาชุมชน จะทำให้เกิดความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และเห็นคุณค่าของการใช้ทรัพยากรอย่างพอดี อันเป็น

แนวทางตามหลักปรัชญาปฏิบัติ คือ การใช้ชีวิตอย่างสมดุล ไม่ฟุ้งเฟ้อและไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม (ชูชาติ พ่วงสมจิต, 2560)

จิตอาสาวิถีพุทธจึงเป็นแนวคิดสำคัญที่ช่วยพัฒนาคนในมิติของจิตใจ คุณธรรม และสังคม เพื่อให้เกิดพลเมืองที่มีคุณภาพ มีสำนึกต่อสาธารณะ ตระหนักรู้ถึงผลกระทบของการกระทำของตนต่อชุมชน และพร้อมที่จะร่วมสร้างสังคมที่ดีอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในบริบทของจังหวัดหรือชุมชนท้องถิ่น ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างเยาวชน ชุมชน สถาบันศาสนา และองค์กรภาครัฐ เพื่อทำให้การพัฒนาที่ยั่งยืนเกิดขึ้นได้จริง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การศึกษาวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่นำไปเชื่อมโยงกับการพัฒนารูปแบบกิจกรรม จิตอาสาวิถีพุทธของเยาวชนแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ในจังหวัดแพร่

1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษารูปแบบกิจกรรมจิตอาสาวิถีพุทธของเยาวชนแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่ เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมกิจกรรมจิตอาสาเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมในชุมชน ได้แก่ แกนนำเยาวชน ผู้นำชุมชน/ผู้แทน ผู้ปกครองแกนนำเยาวชน ผู้ปฏิบัติงานด้านศาสนา ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการด้านศาสนา โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 25 รูป/คน ประกอบด้วย แกนนำเยาวชน จำนวน 9 คน ผู้นำชุมชน/ผู้แทน จำนวน 3 คน ผู้ปกครองแกนนำเยาวชน จำนวน 6 คน ผู้ปฏิบัติงานด้านศาสนา จำนวน 3 รูป ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้แทน จำนวน 2 คน นักวิชาการด้านการศึกษา จำนวน 2 คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเพื่อให้ได้ข้อมูลกิจกรรมจิตอาสาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของชุมชน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in- depth Interviews) และแบบสนทนากลุ่ม (Focus groups Discussion) โดยมีกระบวนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

2.1 การสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยทำการศึกษารวบรวมเอกสาร ข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัยและเอกสารสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมจิตอาสาวิถีพุทธของเยาวชนแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

- 1) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาวางโครงสร้างเครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม
- 2) สร้างเครื่องมือการวิจัยให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยและกรอบแนวคิด

ของการวิจัย ดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์ (Interviews) โดยมีเนื้อหาที่สำคัญ เช่น

- ประวัติความเป็นมา กิจกรรมของเยาวชนชุมชนทุ่งศรี อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่ ชุมชนเหมืองหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ และบ้านปิน อำเภอลอง จังหวัดแพร่
- การมีส่วนร่วมกิจกรรมจิตอาสาของชุมชนในขั้นตอนต่าง ๆ ในด้าน 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุที่เกิดขึ้น 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุน 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล
- การทำกิจกรรมจิตอาสาเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านการจัดการขยะ 2) ด้านการจัดการพื้นที่สาธารณประโยชน์ 3) ด้านการเพิ่มพื้นที่สีเขียว

2.2 แบบสนทนากลุ่ม (Focus groups Discussion) โดยการสนทนากลุ่ม ในประเด็นสำคัญคือ

- บริบทองค์ความรู้ กิจกรรมของชุมชนเพื่อหาแนวทางในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมจิตอาสาวิถีพุทธของเยาวชนแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบ/โครงการกิจกรรมจิตอาสาวิถีพุทธของเยาวชนแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนที่เยาวชนสามารถทำได้
- การมีส่วนร่วมกิจกรรมจิตอาสาของชุมชนในขั้นตอนต่าง ๆ ในด้าน 2) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุที่เกิดขึ้น 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุน 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล
- การทำกิจกรรมจิตอาสาเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนใน 3 ด้าน คือ 2) ด้านการจัดการขยะ 2) ด้านการจัดการพื้นที่สาธารณประโยชน์ 3) ด้านการเพิ่มพื้นที่สีเขียว

2.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

แบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่ม

ในประเด็นการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

- 1) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาวางโครงสร้างเครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม ให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยและกรอบแนวคิดของการวิจัย
- 2) ร่างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่ม รูปแบบกิจกรรมจิตอาสาวิถีพุทธของเยาวชนแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่
- 3) หาคความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อขอความเห็นชอบแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยและกรอบแนวคิดของการวิจัย
- 4) การวิเคราะห์ ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้ในการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
- 5) จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่ม และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับ

กลุ่มตัวอย่าง

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. จัดประชุมทีมวิจัย โดยอธิบายรายละเอียดในการเก็บข้อมูลตลอดจนการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ประกอบการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพและเสียงและความพร้อมของอุปกรณ์เครื่องมือการทำงาน การพัฒนารูปแบบกิจกรรมจิตอาสาวิถีพุทธของเยาวชนแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่ แก่คณะผู้วิจัย

2. ร่วมกันศึกษาวิเคราะห์ กิจกรรมจิตอาสาวิถีพุทธของเยาวชนแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย เพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยศึกษาจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่ายเอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นมา กิจกรรมจิตอาสาวิถีพุทธของเยาวชนแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เทคนิคและกระบวนการ ขั้นตอนที่เกิดจากการเรียนรู้ จากประสบการณ์ตรงของประชาชนในชุมชน

3. เตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง แบบบันทึกการสังเกต (field note) เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล หลังจากนั้น คณะผู้วิจัยจะนำเครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ ก่อนนำไปลงพื้นที่

4. ลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลโดยการติดต่อประสานงานกับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่เป้าหมาย และสถานที่เก็บข้อมูล ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อชี้แจงรายละเอียดของการดำเนินงานวิจัย

5. คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์แกนนำเยาวชนตำบลทุ่งศรี แกนนำเยาวชนตำบลเหมืองหม้อ แกนนำเยาวชนตำบลบ้านปิน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล/ผู้แทน และผู้นำชุมชนตำบลทุ่งศรี เพื่อให้ได้ข้อมูลประเด็น การพัฒนารูปแบบกิจกรรมจิตอาสาวิถีพุทธของเยาวชนแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่

4) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เมื่อได้รับข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการวิเคราะห์จากเอกสาร ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก หลังจากนั้นผู้วิจัยยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาและบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษاتตรวจสอบความถูกต้อง ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีนี้ ผู้วิจัยใช้กับข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลที่เป็นส่วนที่ผู้วิจัยได้ตีความแล้วนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความประกอบการบรรยาย เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกันเพื่อให้เห็นถึงการพัฒนารูปแบบกิจกรรมจิตอาสาวิถีพุทธของเยาวชนแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่

การตรวจสอบข้อมูลตามแนวทางการศึกษาเชิงคุณภาพ จะทำการตรวจสอบข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม โดยใช้เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)

ด้วยการนำข้อมูลที่ได้จากหลากหลายบุคคลและจากต่างวิธีการมาตรวจสอบและเปรียบเทียบผลว่าเหมือนหรือแตกต่างกัน ซึ่งการตรวจสอบข้อมูลทันทีหรือในเวลาใกล้เคียงกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เที่ยงตรง ทันเวลาและน่าเชื่อถือมากขึ้น ทั้งนี้จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลไปพร้อมๆ กับการตรวจสอบความน่าเชื่อถือและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบกิจกรรมจิตอาสาวิถีพุทธของเยาวชนแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่” พบว่า กระบวนการดำเนินงานจิตอาสาในลักษณะของการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริงทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และสิ่งแวดล้อม โดยรูปแบบกิจกรรมจิตอาสาเน้นการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักอิทธิบาท 4 และหลักพรหมวิหาร 4 เข้ากับการดำเนินงาน เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบ ความเสียสละ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ในประเด็นของรูปแบบการทำกิจกรรมจิตอาสาเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า

รูปแบบกิจกรรมจิตอาสาประกอบด้วย 3 ด้านหลัก ได้แก่ การกำจัดขยะ การจัดการพื้นที่สาธารณะประโยชน์และการเพิ่มพื้นที่สีเขียว โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การกำจัดขยะมูลฝอย การจัดการขยะของของชุมชน ทำให้เกิดองค์ความรู้ด้านการจัดการขยะของชุมชน องค์ความรู้นี้สามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้และสามารถนำไปใช้ได้จริง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นโดยต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีการพัฒนานวัตกรรมกระบวนการจัดการในการจัดการขยะที่สามารถส่งต่อไปถึงชุมชนอื่นได้ ทั้งนี้คณะกรรมการของชุมชนได้มีการศึกษาถึงวิธีการจัดการขยะ เพื่อนำมาเป็นองค์ความรู้และพัฒนาในชุมชนและนำพาให้ชุมชน “อยู่พอดี มีพอใช้ ใจเป็นสุข” จนได้รับรางวัลหลายรางวัล เช่น รางวัลอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ดีเด่นระดับประเทศ ด้านการจัดการขยะมูลฝอย ประจำปี 2562 โครงการชุมชนปลอดขยะ Zero Waste

2. ด้านการจัดการพื้นที่สาธารณะประโยชน์ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการพื้นที่สาธารณะของชุมชนอย่างยั่งยืน จำต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานของภาครัฐในระดับท้องถิ่น และประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นในรูปแบบภาคีเครือข่ายการพัฒนา จัดการร่วมกันรูปแบบการใช้พื้นที่สาธารณะของชุมชนโดยผ่านมติของคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะที่ครอบคลุมทั้งพื้นที่ธรรมชาติและพื้นที่ทางวัฒนธรรม ที่คนในชุมชนเป็นเจ้าของและใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยมีกระบวนการทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชนตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการเลือกคณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่เสมือนเป็นตัวแทนในการบริหารจัดการใช้พื้นที่สาธารณะส่งผลเกิดเป็นการพัฒนาชุมชนร่วมกัน กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการรักษาและใช้ประโยชน์ของคนในชุมชน

3. ด้านการเพิ่มพื้นที่สีเขียว แนวทางการพัฒนาพื้นที่สีเขียวอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ต้องคำนึงถึงมิติทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมหรือปล่อยของเสียให้น้อยที่สุด สอดคล้องกับ BCG โมเดล (Bio-Circular-Green Economy Model) ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การรักษาและสร้างภูมิทัศน์เดิม เพื่อส่งเสริมฟื้นฟูระบบนิเวศ ส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืน กระบวนการรักษาและฟื้นฟูระบบนิเวศให้มีคุณภาพ จึงสร้างการมีส่วนร่วม และสร้างจิตอาสาในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้เครือข่ายชุมชนและโรงเรียนดำเนินกิจกรรมด้านการจัดการขยะที่ต้นทางหมุนเวียนนำกลับมาใช้ประโยชน์และกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่ชุมชนคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Community) โดยส่งเสริมให้ชุมชนมีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Eco Friendly for life) ใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัดพลังงาน (Energy Efficiency) เพิ่มพื้นที่สีเขียว (Green Space) และมีการจัดการขยะหมุนเวียนเป็นทรัพยากรนำกลับมาใช้ใหม่ (Zero Waste) สนับสนุนให้เป็นชุมชนคาร์บอนต่ำ

รูปแบบกิจกรรมจิตอาสาเยาวชนสะท้อนถึงมิติของพฤติกรรมจิตอาสา ดังนี้

1. การช่วยเหลือผู้อื่น (Altruistic Assistance)

กิจกรรมในลักษณะนี้เน้นการปลูกฝังจิตแห่งความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการให้โดยไม่หวังผลตอบแทน เยาวชนในชุมชนได้มีโอกาสเรียนรู้การทำงานร่วมกัน การแก้ปัญหาด้วยสติปัญญาและเมตตา ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกในสังคม ตัวอย่างกิจกรรม เช่น การให้คำแนะนำผู้สูงอายุ การจัดโครงการเยาวชนอาสาแบ่งปันรอยยิ้ม และการสนับสนุนกิจกรรมช่วยเหลือผู้ยากไร้ ซึ่งล้วนช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพลเมืองดีตามแนวคิดพุทธจิตอาสา

2. การเสียสละต่อสังคม (Social Sacrifice)

เป็นพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความรับผิดชอบต่อสังคม การใช้เวลาว่างอย่างสร้างสรรค์ และการยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก เยาวชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ในโรงเรียน การทำความสะอาดวัดและสถานที่สาธารณะ รวมถึงการระดมทุนและแรงงานเพื่อกิจกรรมสาธารณกุศล กิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้เยาวชนตระหนักถึงคุณค่าของการเป็นผู้ให้ และการร่วมแรงร่วมใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของสังคมพอเพียง

3. ความมุ่งมั่นพัฒนา (Developmental Determination)

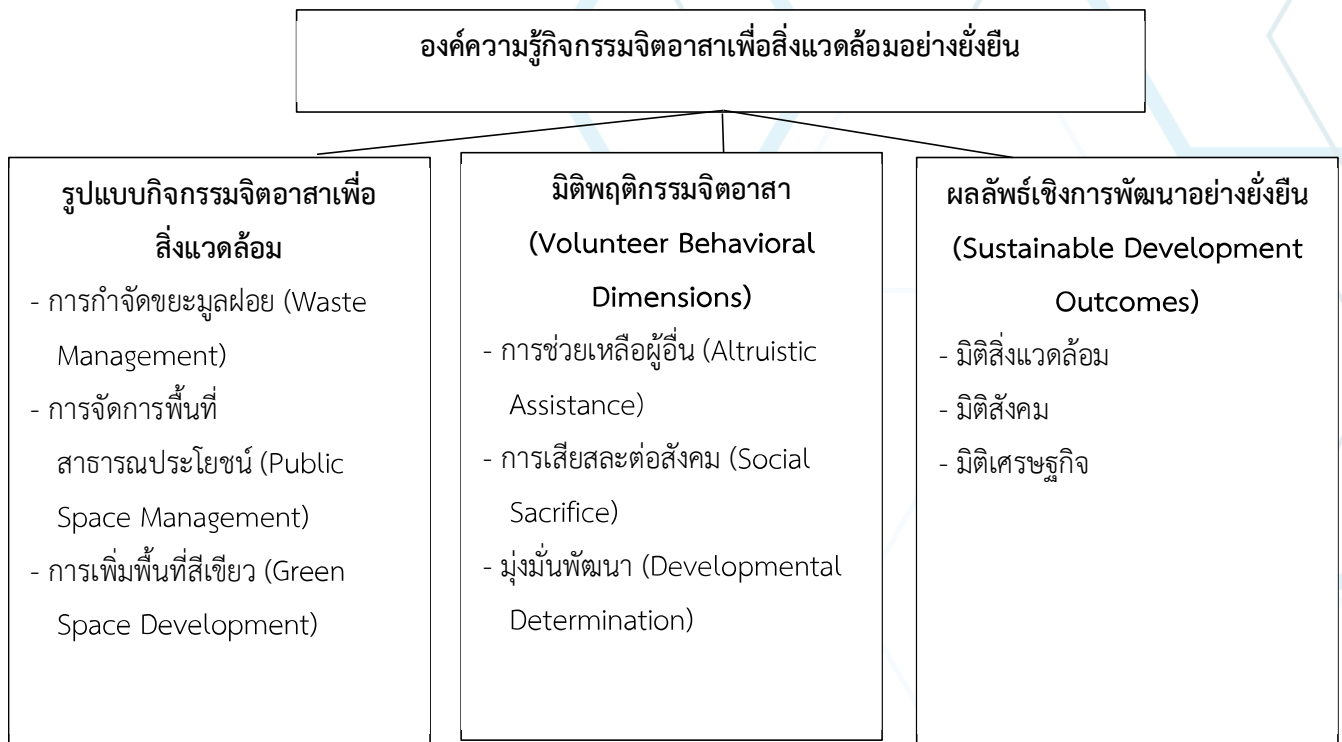
เป็นลักษณะของจิตอาสาที่แสดงถึงความเพียร ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง เยาวชนได้แสดงบทบาทผู้นำในการคิดค้นแนวทางแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการขยะ การฟื้นฟูพื้นที่สีเขียว และการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า การริเริ่มแนวคิด ชุมชนอยู่พอดี มีพอใช้ ใจเป็นสุข เป็นตัวอย่างของการพัฒนาแบบองค์รวมที่เชื่อมโยงกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัย “การพัฒนารูปแบบกิจกรรมจิตอาสาวิถีพุทธของเยาวชนแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่” พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนมีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น กำหนดนโยบาย และร่วมวางแผนด้านต่าง ๆ ของชุมชน สอดคล้องกับการศึกษา ของ Duker & Klanarongchao (2022) ซึ่งเน้นว่า ชุมชนที่มีโครงสร้างการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยคนในชุมชนเอง เช่น การตั้งคณะกรรมการชุมชน การกำหนดกติกา และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากร ส่งผลต่อความสำเร็จในการรักษาความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์ทรัพยากร และการอนุรักษ์ และสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง ที่เน้นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่างโปร่งใสและเข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างรอบด้าน นอกจากนี้ การสนับสนุนจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างพลังของการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการนำแนวทางการบริหารแบบล่างขึ้นบน (Bottom-up Approach) มาใช้ ซึ่งช่วยสะท้อนความต้องการที่แท้จริงของชุมชนและทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชน ส่งผลให้การจัดการสิ่งแวดล้อมมีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการทำกิจกรรมจิตอาสาเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนสามารถสะท้อนออกมาได้ใน 3 มิติหลัก ได้แก่ การช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละต่อสังคม และความมุ่งมั่นพัฒนา ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งนี้เนื่องจากการช่วยเหลือผู้อื่น และการเสียสละต่อสังคมสะท้อนถึงความร่วมมือของคนในพื้นที่ ส่งผลต่อสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย และความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ทำให้การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรสามารถสร้างความรู้สึกร่วมและความเป็นเจ้าของซึ่งนำไปสู่ความยั่งยืนในระยะยาว นอกจากนี้กิจกรรมจิตอาสา 3 ด้าน ได้แก่ การกำจัดขยะ การจัดการพื้นที่สาธารณประโยชน์ และการเพิ่มพื้นที่สีเขียว ทำให้เกิดองค์ความรู้ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนที่เกิดจากปัญหาชุมชน พัฒนาขึ้นโดยชุมชน และสามารถนำไปใช้ได้จริง ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมจิตอาสาทั้ง 3 กิจกรรมที่มีรากฐานจากความเอื้ออาทร การเสียสละ และความมุ่งมั่นพัฒนา เป็นพลังสำคัญที่สามารถขับเคลื่อนการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Hariram et al. (2020) ที่กล่าวว่าการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลางให้ประโยชน์ในหลายมิติ ทั้งในด้านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางนิเวศในระดับท้องถิ่น และการเสริมสร้างรากฐานทางสังคมและเศรษฐกิจให้มีความเข้มแข็งสำหรับชุมชนโดยรวม

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบกิจกรรมจิตอาสาวิถีพุทธของเยาวชนแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่” ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย
(ที่มา: ฉวีวรรณ สุวรรณภา และคณะ, 2568)

จากภาพที่ 1 นักวิจัยได้ศึกษา และเสนอองค์ความรู้จากการวิจัยในรูปแบบโมเดลองค์ความรู้กิจกรรมจิตอาสาเพื่อสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) รูปแบบกิจกรรมจิตอาสา 2) มิติพฤติกรรมจิตอาสา และ 3) ผลลัพธ์เชิงการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. รูปแบบกิจกรรมจิตอาสาเพื่อสิ่งแวดล้อม

กิจกรรมจิตอาสาในชุมชนสามารถจำแนกออกเป็น 3 ด้านสำคัญ ได้แก่

1.1 การกำจัดขยะมูลฝอย (Waste Management)

การจัดการขยะโดยชุมชนก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ด้านการแยกขยะ การหมุนเวียนทรัพยากร และการจัดตั้งระบบ Zero Waste Community โดยมีการสร้างนวัตกรรมท้องถิ่น เช่น การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การรีไซเคิลวัสดุ และการถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนอื่น กระบวนการนี้เน้นการมีส่วนร่วมของคนทุกวัยและส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน

1.2 การจัดการพื้นที่สาธารณะประโยชน์ (Public Space Management)

การจัดการพื้นที่สาธารณะในชุมชนเกิดจากความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐและประชาชนในลักษณะภาคีเครือข่าย โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นกลไกหลักในการวางแผน ใช้ประโยชน์ และดูแลรักษาพื้นที่ กระบวนการนี้เป็นตัวอย่างของประชาธิปไตยชุมชนที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การตัดสินใจจนถึงการดำเนินการจริง

1.3 การเพิ่มพื้นที่สีเขียว (Green Space Development)

การพัฒนาพื้นที่สีเขียวสอดคล้องกับแนวคิด BCG Model (Bio-Circular-Green Economy) ที่เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ลดของเสีย และสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม กิจกรรมในส่วนนี้ส่งเสริมให้เกิดการปลูกต้นไม้ทดแทน การพัฒนาชุมชนคาร์บอนต่ำ และการสร้างวัฒนธรรมชีวิตวิถีเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Eco-friendly Lifestyle)

2. มิติพฤติกรรมจิตอาสา (Volunteer Behavioral Dimensions)

กิจกรรมจิตอาสาในชุมชนสะท้อนมิติพฤติกรรมหลัก 3 ประการของจิตอาสาเชิงพุทธ ได้แก่

2.1 การช่วยเหลือผู้อื่น (Altruistic Assistance) เน้นการให้โดยไม่หวังผลตอบแทน การสร้างความเอื้ออาทร และการทำงานร่วมกันอย่างมีเมตตา ส่งผลให้เยาวชนเกิดทักษะทางสังคม ความสัมพันธ์ที่ดี และทัศนคติของพลเมืองดี

2.2 การเสียสละต่อสังคม (Social Sacrifice) เป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การใช้เวลาว่างอย่างสร้างสรรค์ และการบำเพ็ญประโยชน์ เช่น การทำความสะอาดวัด โรงเรียน และพื้นที่สาธารณะ

2.3 มุ่งมั่นพัฒนา (Developmental Determination) แสดงถึงความเพียร ความคิดสร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง เช่น การริเริ่มโครงการ “อยู่พอดี มีพอใช้ ใจเป็นสุข” ซึ่งเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. ผลลัพธ์เชิงการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Outcomes)

การดำเนินกิจกรรมจิตอาสาทั้งสามด้านนำไปสู่การสร้าง ผลลัพธ์เชิงบวก ที่ครอบคลุม 3 มิติของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้แก่

3.1 มิติสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีระบบจัดการขยะและพื้นที่สีเขียวที่มีประสิทธิภาพ เกิดการลดมลพิษและการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า

3.2 มิติสังคม ประชาชนมีจิตสำนึกสาธารณะ ความสามัคคี และเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง

3.3 มิติเศรษฐกิจ การใช้หลัก BCG และเศรษฐกิจพอเพียงช่วยลดค่าใช้จ่าย เพิ่มรายได้จากการหมุนเวียนทรัพยากร และส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก

สรุปและข้อเสนอแนะ

รูปแบบกิจกรรมจิตอาสาวิถีพุทธของเยาวชนแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่ มีการดำเนินงานโดยอาศัยความร่วมมือของภาคีเครือข่ายเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความยั่งยืนทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และสิ่งแวดล้อม รูปแบบกิจกรรมหลักประกอบด้วย การจัดการขยะ การดูแลพื้นที่สาธารณะ และการเพิ่มพื้นที่สีเขียว ซึ่งช่วยสร้างชุมชนคาร์บอนต่ำและวิถีชีวิตเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ พฤติกรรมจิตอาสาของเยาวชนยังสะท้อนถึงการช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละเพื่อสังคม และความมุ่งมั่นพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องตามแนวคิดพุทธจิตอาสา

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอข้อเสนอแนะในการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ และทักษะของเจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ และทักษะในการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสามารถนำไปถ่ายทอดให้กับประชาชนในท้องถิ่นได้

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนงบประมาณที่เพียงพอต่อการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการสนับสนุนการจัดโครงการหรือกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้ทราบถึงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น

1.3 ประชาชนในชุมชน ควรร่วมกันส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสาด้านสิ่งแวดล้อมในเวที ประชาคมและการแสดงความคิดเห็นให้มากขึ้น เพื่อสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนและผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการมีส่วนร่วม

1.4 ประชาชนในชุมชน ควรร่วมกันส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสาการมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมร่วมกับวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้สิ่งแวดล้อมของชุมชนเกิดความยั่งยืนและสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายผลกิจกรรมจิตอาสาทั้ง 3 ด้านไปยังชุมชนอื่น โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบชุมชนสู่ชุมชน (Community-to-Community Learning) เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และนวัตกรรมด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม

2.2 ควรขยายผลกิจกรรมจิตอาสาทั้ง 3 ด้านไปยังชุมชนอื่น โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบชุมชนสู่ชุมชน (Community-to-Community Learning) เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และนวัตกรรมด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม

2.3 สถานศึกษาควรจัดกิจกรรม ค่ายเยาวชนจิตอาสาเชิงพุทธ (Buddhist-Based Youth Volunteer Camp) เพื่อส่งเสริมทักษะการทำงานเป็นทีม ความเมตตา และความเสียสละ ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของพลเมืองโลกในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

กมลวรรณ ฝักฝ่าย. (2566). การจัดการสิ่งแวดล้อมในจังหวัดแพร่: ปัญหาและแนวทางการแก้ไข. *วารสารการพัฒนาชุมชน*, 11(1), 45–59.

ชูชาติ พ่วงสมจิต. (2560). การเรียนรู้เชิงพุทธเพื่อการพัฒนาชุมชน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2555). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระไพศาล วิสาโล. (2563). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับจิตอาสา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- พวงพกา จินดาวงศ์. (2561). การส่งเสริมเยาวชนจิตอาสาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. *วารสารพัฒนาชุมชน*, 14(2), 55–68.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Campos-García, I. (2024). Human Resource Management and Sustainability: Bridging Theory and Practice. *Business Strategy and the Environment*, 33(6), 376-389.
- Chen, L. (2021). *Youth volunteerism and social engagement: Challenges and opportunities*. *Journal of Social Work*, 15(2), 45–60.
- De Silva, C. (2014). Integrating Buddhist principles for environmental conservation. *Journal of Buddhist Ethics*.
- Duker, P., & Klanarongchao, S. (2022). Community-based conservation of the Ngao River in Thailand: a networked story of success. *Society & Natural Resources*, 35(12), 1315-1332.
- Hariram, T., Singh, R., & Kaur, P. (2020). Community-centered environmental development: Ecological, social, and economic benefits. *Journal of Sustainable Community Development*, 7(2), 115–130.
- Kumar, R., & Singh, P. (2022). *Motivational factors influencing youth volunteering behavior*. *Social Science Review*, 18(3), 110–125.
- Lee, S. (2020). *Developing leadership skills through volunteering among adolescents*. *Youth & Society*, 52(4), 55–70.
- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality* (2nd ed.). New York, NY: Harper & Row.
- Smith, J., & Johnson, K. (2021). *The role of ethical values in youth volunteerism*. *Ethics and Education*, 16(2), 202–218.
- UNICEF Thailand. (2025). *Between Generations, One Planet – A Landscape Analysis of Youth Climate and Environmental Action in Thailand*. Bangkok: UNICEF
- United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development*. New York, NY: United Nations.

Wainwright, Caroline & Marsham, John & Rowell, David & Finney, Declan & Black, Emily. (2020). Future Changes in Seasonality in East Africa from Regional Simulations with Explicit and Parameterized Convection. *Journal of Climate*. 34. 1-54.